УНІВЕРСІТЭТ АД ПЕТРАШКЕВІЧА

Імя Алеся Лявонцьевіча Петрашкевіча (нарадзіўся 1 траўня 1930 г.) добра вядома ў Беларусі як выдатнага драматурга, празаіка, публіцыста, кінадраматурга і сцэнарыста, члена Саюза пісьменнікаў і Саюза журналістаў Беларусі, грамадскага дзеяча, які шмат чаго зрабіў для шанавання нацыянальнай культуры. Ён – заслужаны работнік культуры (1975), Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1976) за ўдзел у выданні Беларускай Савецкай Энцыклапедыі, Старшыня Беларускага фонду славянскага пісьменства і славянскіх культур (з 1991), кіраўнік арганізацыйна-метадычнага цэнтра па выданні гісторыка-дакументальных хронік Памяці – серыі свайго роду энцыклапедый пра кожны горад і раён Беларусі – пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь.

Дыяпазон творчасці Петрашкевіча-драматурга незвычайна шырокі. Ён пачынаў як драматург-сатырык – з сатырычнага апавядання "Кары егіпецкія" нарадзілася камедыя "Адкуль грэх" (1970, трохі пазней з'явіліся "Злыдзень" (1974) і "Укралі кодэкс" (1976).

Значную частку драматургічнай спадчыны А. Петрашкевіча складаюць гістарычныя п'есы. На працягу 1970 – 1980-х гг. іх напісана цэлая серыя: "Рыцар Свабоды" (пра К. Каліноўскага), "Наканавана быць прарокам" (прысвечана лёсу Я. Купалы), "Меч Рагвалода" (пра знакамітага полацкага князя Усяслава Чарадзея), "Крыж святой Еўфрасінні" (пра унучку Усяслава Чарадзея, вялікую асветніцу Е. Полацкую), "Напісанае застаецца" ("Я – Францыск Скарына"), "Прарок для Айчыны" (пра Ф. Скарыну), "Русь Кіеўская" ("Гора і слава") (пра перыяд хрышчэння Русі), "Крыжовы шлях на Грунвальд" (уваскрашэнне драматычна-трагічнай гістарычнай падзеі), а таксама шэраг п'ес і сцэнарыяў, прысвечаных тэме Вялікай Айчыннай вайны і партызанскаму руху на Беларусі ("Злавеснае рэха", "У спадчыну – жыццё", "Нас выбраў час" ("Чырвоная завіруха")) і інш. Гістарычная трагедыя па-Петрашкевічу – гэта заўсёды ўваскрашэнне яркага і жывога аблічча пэўнай эпохі.

Драматург – адзін з буйнейшых айчынных майстроў сцэны – шырока вядомы і як летапісец сучаснасці, які бязлітасна ўскрывае "праблемы веку" – алкагалізм, разбурэнне прыроды, эрозію маральных устояў грамадства. Яго п'есам аб сённяшніх рэаліях уласцівы эпічная маштабнасць, філасафічнасць. Сімвалічны і назвы п'ес – "Трывога" (1974), "Соль", "Дагарэла свечачка..." (1993) – трывога за чалавека, яго духоўны і маральны свет, за яго ўчынкі, дзеянні, у тым ліку і падчас жудасных выпрабаванняў мінулага стагоддзя – Чарнобыльскай катастрофы.

У Петрашкевіча былі тры стасункі з універсітэтам, – два рэальныя, калі ён працаваў тут, і адзін віртуальны, калі ставіў п'есу. Алесь Лявонцьевіч знаходзіўся ля вытокаў новай навучальнай установы, якім быў універсітэт – тады яшчэ Мінскі інстытут культуры – у год адкрыцця (1975), менавіта ён быў яго першым рэктарам (верасень 1975 – май 1976). А потым на доўгія гады пакінуў установу, заняты іншымі важнымі справамі. Але вяртанне было немінучым: назапашаны за доўгія гады грамадскі і творчы досвед неабходна было перадаць маладому пакаленню, студэнтам.

П'еса "Дагарэла свечачка" стала тым сувязным звяном, якое зноў звязала лёс драматурга з універсітэтам культуры і мастацтва.

На гэтым творы А. Петрашкевіча "Дагарэла свечачка...", услед за пастаноўкай 1993 года ў Гомельскім абласным тэатры, з'явіўся сумесны праект кафедры тэатральнай творчасці БДУКМ і заслужанай артысткі Беларусі Галіны Бальчэўскай. П'еса была пастаўлена рэжысёрам-педагогам Р. Баравіком са студэнтамі 4-га курса універсітэта і атрымала вялікі грамадскі рэзананс: гастролі па Гомельскай вобласці ў рамках Чарнобыльскай праграмы, выступленні на пляцоўках Мінска, майстар-клас ва Украінскім тэатральным універсітэце імя Карпенкі-Карага ў Кіеве. Пазней – у 1998 годзе – пастаноўка была перанесена на Купалаўскую сцэну.

У свой трэці прыход ва ўніверсітэт (1999 – 2002 гг.), ужо ў якасці пісьменніка-педагога, прафесара, мастацкага кіраўніка курса, А. Петрашкевіч пачаў працаваць з юнымі студэнтамі-драматургамі, падрыхтоўка якіх пачалася з 1994 года па профілю "Літаратурная работа (творчасць)" на спецыялізацыі "Драматургія" пры кафедры тэатральнай творчасці (дарэчы гэту кафедру скончыў вядомы сёння драматург Мікалай Рудкоўскі).

Займаючыся з "драматургамі", А. Петрашкевіч як сапраўдны педагог шукаў магчымыя сувязі тэорыі (якую ён з бляскам выкладаў) з практыкай. І стаў ініцыятарам стварэння менавіта для студэнтаў-літаратараў эксперыментальнай педагагічна-выдавецкай пляцоўкі, дзе б юныя таленты маглі адточваць свае майстэрства будучых драматургаў, празаікаў, паэтаў, публіцыстаў: ён прапанаваў выдаваць студэнцкі літаратурна-мастацкі альманах, які – як заўсёды сімвалічна – назваў "Альфабэт".

Збор матэрыялаў і падрыхтоўка да друку доўжыліся даволі працяглы час. Але ўсё ж такі дзецішча А. Петрашкевіча ўбачыла свет. У 2004 – 2008 гадах выйшлі два зборнікі "Альфабэта".

У альманаху прадстаўлены фактычна ўсе роды літаратуры – як фактычна ўсе яны прадстаўлены ў творчасці ініцыятара выдання А. Петрашкевіча: паэзія, проза, драматургія, публіцыстыка, крытыка і нават (у другім выпуску) навуковыя даследаванні студэнтаў.

На творчай спадчыне А. Петрашкевіча навучаецца не адно пакаленне студэнтаў універсітэта. Творчымі нашчадкамі драматурга, яго "духоўнымі вучнямі" можна назваць аўтараў "Альфабэта" Янку Лайкова, стыпендыята Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы адоранай моладзі, члена Саюза беларускіх пісьменнікаў; Таццяну Ламонаву, лаўрэата Рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор для ТЮГа (2003), таксама ж стыпендыята Спецыяльнага фонду Прэзідэнта; Марыю Мажар, літаратара-тэлерадыёдраматурга, вядомага кінарэжысёра і шмат іншых.

Такім чынам, творчы фундамент, які быў калісьці закладзены А. Петрашкевічам у падмурак педагагічнай працы са студэнтамі ўніверсітэта, і сёння дае плённыя вынікі. Узоры яго літаратурнай спадчыны з'яўляюцца выдатным "вучэбным матэрыялам" для будучых драматургаў, а драматургічныя творы арганічна ўваходзяць у вучэбную праграму па падрыхтоўцы будучых рэжысёраў, якія і сёння навучаюцца ва ўніверсітэце.

Барыс Святлоў,
рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтва.

На здымку: А. Трусаў і Б. Святлоў.